

Protokoll fört vid pleniföredragning

Utbildnings- och kulturavdelningen
Allmänna byrån, U1

Närvarande
KS, AH, MP, CG, IZ, AZ, JJ

Frånvarande

Justerat
Omedelbart

Ordförande
Lantråd
Katrín Sjögren

Föredragande
Vice lantråd
Annika Hambrudd

Protokollförare
Avdelningschef
Niklas Stenbäck

Nr 1

Ärendet överfört från enskild föredragning 12.12.2023
Begäran om omprövning av beslut om åtalsetfergift till
Riksåklagarens byrå i ärende R 23/271

ÅLR 2023/6067

98 U1

Beslut

Landskapsregeringen beslöt begära omprövning enligt **bilaga U123P01**.

Hänvisning

Ålands åklagardistrikts beslut 5.12.2023, 23/129

Riksåklagarens byrå

Fågelviksgränden 4

00530 Helsingfors

riksaklagaren.aklagare@oikeus.fi

Ärende

Begäran om omprövning

Ärende

Ålands landskapsregerings begäran om omprövning av beslut om åtalseftergift av 5.12.2023 fattat av ledande landskapsåklagare Roger Eriksson vid Ålands åklagardistrikt i ärende R 23/271.

Ålands polismyndighets ärendenummer: 5830/R/1143/23

Klagandens kontaktuppgifter och kontaktperson

Landskapet Åland genom Ålands landskapsregering

Förvaltningschef John Eriksson

john.eriksson@regeringen.ax

tfn. 018 5170, +358 457 361 3751

PB 1060, AX-22111 Mariehamn, Åland

Åtgärder som yrkas

Ålands landskapsregering yrkar att biträdande riksåklagare tar upp ärendet till ny prövning, upphäver beslutet om åtalseftergift och utfärdar ett förordnande om att åtal ska väckas.

Grunder

Bakgrund

Björn Blomqvist arbetar som rektor vid Ålands Musikinstitut, en skola underställd Ålands landskapsregering. Blomqvist har 18-19.4.2023 företagit en tjänsteresa till Sverige tillsammans med fyra minderåriga elever från Musikinstitutet. I ärendet är det ostridigt att Blomqvist under tjänsteresan druckit en större mängd alkohol samtidigt som han har varit ensam ansvarig för de minderåriga eleverna. Ålands landskapsregering har 26.5.2023 anmält händelsen till Ålands polismyndighet som företagit en förundersökning i ärendet (bilaga 2). Ärendet överfördes till åtalsprövning 15.9.2023 (bilaga 3). Blomqvist har varit avstängd från sin tjänst under tiden för den straffrättsliga processen. Högsta förvaltningsdomstolen har 4.12.2023 avslagit Blomqvists besvär gällande avstängning från tjänst (bilaga 4).

Brister i beslutet om åtalseftergift

Åklagaren har beslutat att inte väcka åtal på den grunden att händelsen inte utgjort ett straffbart brott mot tjänsteplikt. Denna slutsats baserar åklagaren i huvudsak på två olika omständigheter relaterade till tjänstepliktens omfattning och till gärningens allvarsgrad.

För det första anser åklagaren att det varken i lag eller i någon annan rättsnorm finns förbud mot att dricka alkohol utanför arbetstid på ett hotellrum som dessutom utgör ett hemfridskyddat område. Blomqvist har enligt åklagarens bedömning inte utfört en tjänstemannauppgift, utövat offentlig makt eller agerat under tjänstemannaansvar då han befunnit sig på sitt hotellrum.

För det andra är det enligt åklagaren fråga om en mindre allvarlig överträdelse som inte är straffbar som brott enligt strafflagen. I musikinstitutets alkoholpolicy framförs att arbetsplatsen är alkoholfri. Enligt åklagaren framgår det dock av rättslitteratur att underlåtenhet att iaktta en instruktion eller ett policydokument inte kan utgöra ett brott mot tjänsteplikt.

Landskapsregeringen framhåller att åklagarens bedömning är både felaktig och bristfällig. Blomqvist har under förundersökningen hävdats dels att alkoholpolicyen tillåter restriktivt bruk av alkohol dels att hans tjänstetid tog slut kl. 16.15 och att han började dricka efter klockan 19.00 då han anlände till hotellet och gick in på sitt rum. Blomqvist har därmed ansett att hans förfarande inte varit ett brott mot tjänsteplikt (bilaga 3, EFUB s. 2–9). Enligt landskapsregeringen är det inte relevant vad som stadgas om alkoholbruk i ett policydokument eftersom Blomqvists tjänstemannaansvar grundar sig direkt på 14 § i tjänstemannalagen (1987:61) för landskapet Åland. Blomqvist har således en i lag angiven skyldighet att fullgöra sina tjänsteåligganden på ett tillfredsställande sätt samt att uppträda på det sätt som hans ställning förutsätter. Vidare anförts i rättslitteratur att vid bedömningen om brott ska bedömas ett flertal olika faktorer. Bland annat ska det tas hänsyn till tjänstemannens ställning och roll, vilka eventuella skador eller olägenheter som kunde ha uppstått på grund av den klandervärda handlingen, huruvida handlingen har visat att tjänstemannen haft en likgiltig attityd som i sig utgör grund för straffansvar, hur länge handlingen har pågått, och huruvida handlingen grundar sig på bestämmelser i lag eller på lägre nivå än lag (Keskeiset rikokset, Frände m.fl, s. 871). Åklagaren har i beslutet varken tagit ställning till Blomqvists skyldigheter enligt tjänstemannalagen eller till ovannämnda faktorer vilket är uppenbart bristfälligt.

Det är särskilt klandervärt att åklagaren i beslutet inte tagit ställning till Blomqvists särskilda ansvar över de minderåriga eleverna. Ifall något skulle ha hänt de minderåriga eleverna eller ifall Blomqvist skulle ha varit tvungen att agera t.ex. för att de minderåriga eleverna skulle ha behövt söka sjukvård har han genom sin egen berusning varit oförmögen att agera utifrån sin tjänsteplikt. Det är en självklarhet inom undervisningssektorn på Åland att en lärare eller en rektor som företar en resa med elever är ansvarig för eleverna för hela den tid som resan pågår. I det kommunala tjänstekollektivavtalet, som dock inte är tillämpligt i fråga om Musikinstitutet, har det dessutom reglerats utöver dagtraktamente om en extra ersättning för undervisningspersonalen för det dygnetruntansvaret för minderåriga som anses ingå i tjänsteplikten (bilaga 5, s.72, 30 § i del B). Enligt landskapsregeringens

uppfattning är det i ärendet inte relevant att Blomqvist förtärt alkoholen i ett hemfridsskyddat område. Det i 10 § i grundlagen reglerade skyddet för privatliv kan inte övertrumfa tjänstemannens ansvar enligt 118 § i Finlands grundlag och 14 § i tjänstemannalagen.

Det kan också konstateras att högsta förvaltningsdomstolen i sitt beslut av 4.12.2023 nr 3570/2023 (bilaga 4) gällande Blomqvists besvär mot fortsatt avstängning från tjänsteutövning, till skillnad från åklagaren har ansett att Blomqvists tjänsteplikt omfattar ansvaret för minderåriga elever även efter ordinarie arbetstid kl. 16.15 och när denne var inne på sitt hotellrum. I beslutet konstaterar högsta förvaltningsdomstolen i stycke 14 under tillämpliga rättsregler att en tjänsteman enligt 14 § 3 mom. tjänstemannalagen för landskapet Åland ska uppträda på det sätt hans ställning förutsätter. I stycke 20 och 22 konstateras i sin tur att det är ostridigt att Blomqvist 18.4.2023 under en tjänsteresa i Sverige har druckit en större mängd alkohol samtidigt som han har varit ensam ansvarig för de minderåriga elever som var med på resan samtidigt som Blomqvist måste anses ha varit medveten om sin skyldighet att i egenskap av rektor och tjänsteman uppträda på det sätt som hans ställning förutsätter och att hans agerande har kunnat ifrågasättas trots att musikinstitutets alkohol- och drogpolicy inte explicit tar upp tjänsteresor tillsammans med minderåriga elever.

Enligt 4 § 3 mom. lagen om Åklagarmyndigheten (FFS 32/2019) ska riksåklagarens byrå övervaka att åklagarnas verksamhet är lagenlig och enhetlig. Av 11 § 1 mom. 3 punkten samma lag framkommer att till riksåklagarens och biträdande riksåklagarens uppgifter hör att övervaka och främja åklagarverksamhetens rättsliga kvalitet och enhetlighet. Dessa kan också med stöd av 11 § 2 mom. samma lag överta avgörandet av ett ärende som ankommer på en underlydande åklagare eller förordna att en underlydande åklagare ska utföra ett åtal som riksåklagaren beslutat väcka. Enligt 6 § i Åklagarmyndighetens arbetsordning handhas begäran om ändringsprövning av och klagomål om åklagares avgörande och förfarande av biträdande riksåklagaren.

Ålands landskapsregering kan med tanke på detta konstatera att det redan finns ett beslut från biträdande riksåklagare av 2.11.2009 dnr 386/21/09 som visar en annan bedömning kring vad som ingår i tjänsteplikten än det som framgår av Ålands åklagardistrikt beslut av 5.12.2023 om åtalseftergift gällande Blomqvist. I ärendet 386/21/09 som biträdande riksåklagare avgjorde hade polisens biträdande polischef under beredskapsjour varit oförmögen att handha tjänsteuppgifter på grund av fylleri. Biträdande riksåklagaren hade på basis av en omprövningsbegäran utfört ny åtalsprövning och bestämt att åtala polischefen för brott mot tjänsteplikt alternativt brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet. På grund av de uppgifter som hörde till den som var i beredskap ansåg biträdande riksåklagare att polischefen hade på grund av alkoholförtäringen varit oförmögen att utföra arbetsuppgifterna i enlighet med vad som förutsätts enligt rikets tjänstemannalag. Polischefen hade inte heller uppträtt på ett sådant sätt som hans ställning förutsätter.

Landskapsregeringen anser att detta ärende är likartad med ovannämnda fallet och att det därmed finns grund att väcka åtal.

Landskapsregeringen vill även framhäva att beslutet om åtalseftergift har enorma konsekvenser för hela utbildningssektorn på Åland eftersom beslutet betyder att ingen rektor, lärare eller övrig undervisningspersonal vid Ålands landskapsregering kan anses lyda under tjänsteansvar under elevresor efter att den ordinarie tjänstetiden utgått. Det finns således ett stort allmänintresse att få ärendet prövat även på denna grund.

Sammanfattningsvis anser således Ålands landskapsregering att det finns skäl att ifrågasätta Ålands åklagardistrikt beslut av 5.12.2023 om åtalseftergift gällande Blomqvist då åklagarverksamhetens rättsliga kvalitet och enhetlighet vad gäller bedömningen vad som ingår i tjänsteplikten är bristfällig speciellt utgående från Högsta förvaltningsdomstolens beslut av 4.12.2023 nr 3570/2023 i ärende besvär som gäller fortsatt avstängning från tjänsteutövning rörande Blomqvist och biträdande riksåklagarens beslut av 2.11.2009 dnr 386/21/09. Som ovan framförts påkallar även ärendets stora allmänintresse att ärendet prövas på nytt. Ålands landskapsregering begär att riksåklagarens byrå i skyndsam ordning tar ställning till ifall det finns grund att ompröva Ålands åklagardistrikt och ledande landskapsåklagare Roger Eriksson beslut av 5.12.2023 om åtalseftergift gällande Blomqvist då grunden för att avstänga Blomqvist från tjänsteutövning enligt 53 § 2 mom. 1 punkten tjänstemannalagen (1987:61) för landskapet Åland är att åtal är anhängigt eller utredning med anledning därav pågår.

Lantråd

Katrin Sjögren

Vicelantråd

Annika Hambrudd

BILAGOR

Bilaga 1. Ledande landskapsåklagare Roger Erikssons beslut om åtalseftergift, 5.12.2023, ärende 23/271

Bilaga 2. Ålands landskapsregeringens anmälan till Ålands polismyndighet, 26.5.2023, ärende 5830/R/1143/23

Bilaga 3. Undersökningens beslut och förundersökningsprotokoll, Ålands polismyndighet 11.9.2023, ärende 5830/R/1143/23

Bilaga 4. Högsta förvaltningsdomstolens beslut av 4.12.2023 nr 3570/2023 gällande Blomqvists besvär mot fortsatt avstängning från tjänsteutövning

Bilaga 5. Tjänste- och arbetskollektivavtalet för kommunsektorns undervisningspersonal, UKTA 2022–2025.